של זהב אע"פ א שהוא מבוקר מבערב א] מבקרין אותו לאור אבוקות א] א) מי ב שזכה (א) בדישון מזבח הפנימי ובדישון המנורה היו מקדימין וד' כלים בידם הטני והכוז (ב) ושני מפתחות הטני דומה לתרקב של זהב מחזיק קביים וחצי ג והכוז דומה לקיתון גדול של זהב ושתי מפתחות ב) אחד שהוא ב] יורד ג] באמת השחי ואחד שהוא פותח כיון בא לו לפשפש הצפוני ד שני פשפשין היו לו לשער הגדול ג] אחת בצפון ואחת בדרום שבדרום לא נכנס בו אדם (ג) ד] עליו הוא מפורש ע"י יחזקאל שנאמר 1 ויאמר אלי ה' השער הזה סגור יהיה לא יפתח ואיש אל יבא בו כי ה' אלהי ישראל בא בו והיה סגור נטל את המפתח ופתח את הפשפש ונכנס להתא ומהתא להיכל עד שמגיע לשער הגדול הגיע לשער הגדול העביר את הנגר ואת הפותחות ופתחו ה לא היה ה] שוחט השוחט עד ששומע שער גדול שנפתח מיריחו היו שומעין קול שער גדול שנפתח מיריחו היו שומעין קול מגריפה ו] ג) (מיריחו היו שומעין קול השיר) מיריחו היו שומעין קול בן ארזה מקיש בצלצל מיריחו היו שומעין קול החליל מיריחו היו שומעין קול גביני כרוז מיריחו היו שומעין קול העץ שעשה בן קטין מוכני לכיור ז] מיריחו היו שומעין קול השיר מיריחו היה שומע קול השופר וי"א ד) אף קולו של כ"ג בשעה שהוא מזכיר את השם ביה"כ מיריחו היו מריחין ריח פיטום הקטורת ה) א"ר אלעזר בן דגלאי עזים היו לאבא בערי המכוור והיו מתעטשות מריח פיטום הקטורת ח] מי שזכה בתמיד משכו והולך בבית ו) המטבחיים ומי שזכו באברים הולכין עמו ו בית המטבחיים היה לצפונו של מזבח ז ועליו ח' עמודים ננסים ורבעים של ארז על גביהן ואנקלאות של ברזל היו קבועין בהן וג' סדרים לכל אחד ואחד שבהן תולין ומפשיטין על שולחנות של שיש שבין העמודים מי שזכה בדישון מזבח הפנימי ח נכנס ונטל את הטני והניחו לפניו והיה חופן ונותן לתוכו ובאחרונה כיבד את השאר לתוכו והניחו ויצא ט מי שזכה בדישון המנורה נכנס ומצא ב' נרות (מזרחית) [מערבית] ט] דולקין מדשן את השאר ומניח את אלו דולקין במקומן י מצאן שכבו מדשנן ומדליקן מן הדולקין כ ואח"כ מדשן את השאר ז) ואבן ל היתה לפני המנורה ובה ג' מעלות שעליה כהן עומד ומטיב את הנרות ומניח את הכוז על מעלה שניה ויצא:

הדרן עלך אמר להם הממונה

לא מ היו כופתין את הטלה אלא מעקידין אותו מי שזכו באברים אוחזין בו וכך היה עקידתו ראשו לדרום ופניו למערב והשוחט עומד במזרח ופניו למערב י] נ של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית על טבעת שניה של בין הערבים היה נשחט על קרן מזרחית צפונית על טבעת שנייה ח) שחט ס השוחט וקבל המקבל בא לו ט) ע לקרן מזרחית צפונית ונותן מזרחה צפונה מערבית דרומית ונותן מערבה דרומה שירי הדם היה שופך יא] אל יסוד דרומית

לא

פתוחות לו כקיטוניות פתוחות לטרקלין כדמפרש במסכת מדות (דף לד.) והן הלשכות המנויות כאן. לשכת הטלאים דהכא הוא לשכת טלה קרבן דתנן במדות [לז.] והא דתנן התם שהיא דרומית מערבית לבית המוקד רמי להו בפ"ק דיומא (דף טו:) ומשני שפיר (ד) מזרחית צפונית בה גנזו בית חשמונאי את אבני מזבח ששקצום מלכי יון שהיא לשכת בית החותמות דתנן הכא ובה גנזו. ולשכת בית המוקד הוא הנקרא בית המוקד קטן היא לשכה שיורדין בה לבית הטבילה כדתנן במדות והכהן הטובל שם מיד כשעולה מבית הטבילה היה מתחמם באותה לשכה ומסתפג וזה בית הטבילה אינו בית הטבילה יב] דמעילה י) האמור בפרק קמא י) והרבה בית טבילה היו להם כדי שיוכלו הרבה כהנים לטבול בהרבה מקומות: ל) **לשכת החותמות.** שמצניעין שם חותמות של לוקחי סלתות ונסכים מן יג]

כאן חסר מפירוש המשנה עד סוף הפרק

לא היו כופתין את הטלה. בשעת שחיטה ד' רגלים יחד וטעמא יד] בגמ' [לא:] אלא מעקידים אותו יד ורגל כעקידת יצחק בן אברהם: **מי שזכו באברים אוחזין בו.** בשעת שחיטה ומסייעין אותו: **ראשו.** של טלה לדרום עזרה אצל מזבח טו] (ופניו) ורגליו אצל צפון עזרה ופניו למערב שצריך שיהא בית שחיטתו כלפי מערב דכתיב ושחט אותו לפני ה' מ) וראשו של טלה לדרום עזרה אצל מזבח (עזרה) צריך שיתקרב אצל מזבח דכל כמה שיכולין ליקרב צד הראש אצל המזבח מקריבין אותו דכתיב ושחט אותו על ירך המזבח צפונה נ) אצל המזבח: **השוחט עומד** טז] **(במזבח) [במזרח].** על קרן צפונית ופניו למערב והמקבל עומד כנגדו באלכסון ומצדד כדי שיהא פניו כלפי דרום: **תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית על טבעת שניה.** שהשמש באה מן המזרח לפיכך מושכו השוחט לצד מערב להרחיקו מן הכותל מזרחית בכל יכולת מפני שהכתלים גבוהים והחמה של שחרית בשיפולו של רקיע (ועל) [וצל] (ה) הכותל עומד כנגד קרן צפונית מערבית לסוף אורך המזבח אצל ההיכל צפונית משום דקדשי קדשים שחיטתם בצפון על ירך המזבח צפונית ובעינן שחיטה כנגד המזבח ולא חוצה לו יז] שם היה המטבחים: וטבעות קבועות ברצפה לתת ראש הבהמה לתוכן והם כ"ד כמנין המשמרות ומקומן כ"ד אמות מן הדרום לצפון קבועות בו' סדרים של ד' טבעות הוי כ"ד ורחוק הסדר הראשון מן המזבח ה' ס) אמות ומאותו סדר עד כלות ו' סדרים כ"ד אמות והכי תנן במסכת מדות (דף לו.) וטבעות היו לצפון (ו) ו' סדרים של ד' ד' ויש אומרים ד' של ו' ו' שעליהם שוחטים את הקדשים כלומר על ידיהן שוחטים קדשים כמו שפירשנו: **על טבעת שניה.** לאו בטבעת שניה של סדר ראשון שהוא אצל המזבח אלא בטבעת ראשונה שהוא אצל הקרן בסדר השני המשוכה לצד צפון ופני השוחט ואחר בהמה לצד מערב צפון באלכסון כדי שלא יעכב אור השמש לצאת. וטעמא דבטבעת שניה שהיא מתרחקת מן המזבח שגבוה עשרה שיוכל לראות דרך עליו השמש ויותר מכאן לא היה צריך להרחיק ואם היה שוחט בסדר הראשון א"כ היה המזבח מעכב אור השמש לצאת על ידו של שוחט שהרי המזבח גבוה י' אמות וסדר ראשון של טבעות אינו רחוק מן המזבח אלא ח' אמות: **תמיד של בין הערבים על קרן צפונית מזרחית על טבעת שניה.** שהרי בערב החמה היא בצד מערב הילכך צריך להמשיך מקום שחיטה למקום שכלה המזבח לצד צפונית מזרחית וכמה שיתרחק יותר תבא החמה על ידו. ובגמ' [לא:] נפקא לן שצריך שוחט לשחוט לאור היום: **בטבעת שניה.** בשביל הטעם שפירשנו בתמיד של שחר: **שחט השוחט וקבל המקבל.** לזרוק ובא לו המקבל לקרן מזרחית צפונית נתן מזרחית צפונית יח] שעולה בכבש שהוא בדרום ופונה לימין פוגע בקרן דרומית מזרחית תחלה ושם א"א ליתן משום דעולה טעונה יסוד וקרן דרומית מזרחית לא היה לה יסוד כדנפקא לן בזבחים (דף נג:) ומקיף ובא עד מזרחית צפונית ונותן ואמר בזבחים (דף סב:) כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין ונפקא לן ממעלות הפונים קדים ע) אע"ג דמתן דמי עולה אינו עולה בכבש דהא על הרצפה עומד והכלי בידו וזורק למרחוק כדכתיב פ) וזרקו דהא למטה מן החוט [הסיקרא] הוא נותן אפילו הכי כיון דבחטאות שניתנות ע"ג הקרנות למעלה יט] ושם צריך לעלות לכבש דרך הדרום ופונה למזרח דרך ימין וה"נ בכל הדמים אע"פ שניתנין למטה מתחיל להקיף דרך הדרום שהוא פניו של מזבח בפתח כניסת הבית ומשם פונה לימין בקרן מזרחית צפונית ואחר כך למערבית דרומית ונותן למערבית דרומית נמצא מקיף את המזבח דרך ימין מזרח צפון ואח"כ למערבית דרומית כך פי' הרב רש"י בסדר יומא בפ"ק (דף יז.): **שירי הדם [היה] שופך על יסוד דרומית.** דכל הניתנין על מזבח החיצון שירים שלו נשפכין על יסוד דרומית וכן מוכיח בזבחים (דף נג.) דאמרינן טעמא גבי שעיר נשיא ולמד ירידתו מן הכבש ליציאתו מן ההיכל מה יציאתו מן ההיכל בסמוך לו דהיינו יסוד מערבי שכנגד הפתח ונפקא לן מקרא דכתיב צ) אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד אף ירידתו מן הכבש בסמוך דהיינו יסוד דרומית וכיון דבחטאת צריך לו לשפוך על יסוד דרומית ה"נ בכל הדמים אף על פי שאין עולין על הכבש בשביל זריקתן שיריהן נשפכין אל יסוד דרומית שהרי מתן דמן בהקפת ימין כמו כן באותן שעולין ע"ג כבש: [עד] עכשיו פירש לך שחיטתו וזריקתו מכאן ואילך מפרש סדר הפשטו וניתוחו וכיצד מעלין את האברים לכבש:

לא

פי' הראב"ד

דכתיב לחם אשה ריח ניחוח לה' ונראה כי זה שער המקדש החיצון לא היה קדושת העזרה שלא היה יכול לישב בו כמו בעזרה. אלא יותר היה אדם צריך לנהוג בו קדושה משאר מקום שהוא חוץ לעזרה כדמפרש קרא גופא טעמא שה' אלהי ישראל בא בו. ולא לישב כ"א לנשיא היינו מלך ודוקא לאכול בו לחם שהיה לפני ה' תמיד כמו הקרבן שהיא סעודת מצוה אבל סעודת הרשות וישיבה שאינה של מצוה לא הותר באותו מקום אף למלך ותדע לך שזה השער לא היה שער של העזרה שהרי בשער החצר הפנימית שהוא עזרה ממש לשם כתיב ועשו את הכהנים את עולתו ואת שלמיו אבל שער המקדש החיצון לשם לא היתה עושין עולתו ושלמיו כי לא היתה זו עזרה. ובתו' צרפת מקשים בשם ר' אלחנן בן הר' יצחק ז"ל אהא דקתני בסוטה בפ' ואלו נאמרין בשמיני במוצאי שביעית עושין לו בימה של עץ ויושב עליו שנאמר מקץ וגו'. עד אגריפס המלך עמד וקבל וקרא מעומד ופריך בגמ' עומד מכלל יושב והא אמר מר אין ישיבה בעזרה וכו' ומוקי לה בעזרת הנשים דמאי קושיא ה"ל למימר דכשהיה יושב על הבימה היתה עשויה כמו גג גבוה הרבה ואמר רב בפרק כיצד צולין דגגין לא נתקדשו והרי הוא יכול לישב בטוב ותירץ בשם הר' יצחק אביו ז"ל דכיון שלא היה דבר קבוע בעזרה שהרי לפי שעה היה נותן אותו בימה דלאחר כן היו שומטין אותה מיד מפני שלא היתה עשויה אלא למושב בעלמא לפ"ז לא היתה חלוקה משאר קדושת העזרה שהרי ע"כ צ"ל דלא חשיב ההיא בנין דבר של קבע שאם היא חשיב בנין של קבע הוה אסור כדאמרינן לקמן שאין בונין אכסדרה של עץ בעזרה. ולי נראה דבלאו הכי לא תקשי שאפילו א"ת שהיא בנין קבע אעפ"כ גג הבימה היא קדוש כשאר קדושת העזרה שהרי אפי' למ"ד דעליות וגגין לא נתקדשו היינו אותן שהיו באותו שעה כשנתקדשה העזרה אבל מכאן ואילך כל מה שיעשה באויר העזרה שום דבר הכל קדוש דלאו כל כמיניה ע"י בנינו להפקיע קדושת העזרה שנתקדשה דבשלמא הלשכות שהיו בנוים בשעה שנתקדשו העזרה י"ל שהאויר של מעלה ע"ג לא נתקדשו מפני שהפסיקה התקרה של לשכה בין האויר שלמעלה לא קדשו אבל באותו מקום שהיה חלוק בעזרה באותה שעה אותו אויר נתקדש עד רום רקיע שאם לא נפרש כן קשיא לרב דאמר גגין לא נתקדשו מגג בית הפרוה דקיי"ל דהוה בקודש א) אפי' הפרוה ב) והא ליכא למימר שהיה גגה שוה עם

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"א מהלכות תמידין ומוספין הל' ט:
ו ב מיי' שם פ"ג הל' ד:
ז ג מיי' שם הלכה יז:
ח ד מיי' פ"ד מהל' בית הבחירה הל' ו:
ט ה מיי' פ"ו מהל' תמידין ומוספין הל' א:
י ו מיי' פ"ה מהל' בית הבחירה הלכה יג והל' טז:
יא ז מיי' שם הל' יג [יד]:
יב ח מיי' פ"ג מהל' תמידין ומוספין הל' ז:
יג ט מיי' שם הלכה טז:
יד י מיי' שם הלכה יז:
טו כ מיי' שם הלכה טז:
טז ל מיי' פ"ג מהל' בית הבחירה הלי"א:
א מ מיי' פ"א מהל' תמידין הל' י:
ב נ מיי' שם הלכה יא:
ג ס מיי' פ"ה מהלכות מעה"ק הלכה ו:

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר אֵלַי יְיָ הַשַּׁעַר הַזֶּה סָגוּר יִהְיֶה לֹא יִפָּתֵחַ וְאִישׁ לֹא יָבֹא בוֹ כִּי יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּא בוֹ וְהָיָה סָגוּר: יחזקאל מד ב

שיטה מקובצת

א] אבוקות מי שזכה בתמיד משכו והולך לבית המטבחיים ומי שזכו באברים הולכין אחריו לבית המטבחיים ובית המטבחיים היה לצפונו של מזבח ועליו ח' עמודים ננסים ורבעים של ארז על גביהן ואונקלות של ברזל היו קבועין וג' סדרים היו בכל אחד ואחד שבהם תולין ומפשיטין על שלחנות של שיש שבין העמודים מי שזכו בדישון המזבח והמנורה היו: ב] יורד לאמת השחי אות ב' נמחק: ג] הגדול אחד בצפון: ד] אדם מעולם ועליו הוא מפורש ע"י יחזקאל ויאמר תיבת שנאמר נמחק: ה] היה השוחט שוחט עד ששומע קול שער: ו] מגריפה מיריחו היו שומעין קול החליל מיריחו היו שומעין קול הצלצל מיריחו היו שומעין קול השיר מיריחו היו שומעין קול גביני כרוז תיבות בן ארזה מקיש בצלצל נמחק: ז] לכיור. ס"א והם אומרי' הגיעו תיבות מיריחו היו שומעים קול השיר נמחק: ח] מתיבת מי שזכה כו' עד מי שזכה בדישון נמחק כי אין כאן מקומו ומקומו למעלה בריש העמוד אחר תיבת אבוקות: ט] דולקין עיין בתוס' מנחות (דף פ"ו) ותשובת הרשב"א סי' אלפים ע"ט: י] למערב תמיד של: יא] שופך על יסוד תיבת אל נמחק: יב] הטבילה דלמעלה תי' דמעילה נמחק: יג] מן הגזברים: יד] וטעמא מפרש: טו] על תיבת ופניו נרשם קו למעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: טז] עומד במזרח על תיבת במזבח נמחק: יז] לו ושם היה בית המטבחיים: יח] לפונית שכשעולה: יט] למעלה שם אות ו' נמחק:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' מבקרין אותו לאור אבוקות. נ"ב כאן חסר משנה שלימה ותמצאה במשניות ובגמ' כאן נשתנה הסדר ותמצא להלן ועוד תמצא היפוך בהן: ב] שם יורד באמת השחי. נכתב בצדו עיין בפירוש הרב מברטנורה במשניות:

פי' הרא"ש

לא היו כופתין את הטלה. ד' רגליו ביחד ולא ב' רגלים יחד וב' ידים יחד: **אלא מעקידים אותו.** יד ורגל כעקידת יצחק: **פניו למערב.** לצד השכינה: **על קרן צפונית מערבית.** ומקראי יליף בגמ' דכתיב שנים ליום כנגד היום [במקום] שהיום מאיר ובבקר החמה זורחת מן המזרח וכותלי המזרח מאפילין לכך היה צריך להרחיק מן המזרח: **על טבעת שניה.** והטבעת לא היתה עגולה כמו נזם אלא כחצי עגולה ותוחב בארץ ואין הבהמה יכולה לזוז צוארה וששה סדרים של טבעות היו וכל סדר וסדר ד' טבעות כנגד כ"ד משמרות לכל משמר טבעת [מיוחד] ונשחט על טבעת שניה לפי שהמזבח היה מאפיל על טבעת ראשונה לכך היה מרחיק קצת מן המזבח: מזרחית צפונית ומערבית דרומית. היה להם יסוד ונותן בהם ב' מתנות שהן ד' שמתפשטין לד' רוחות המזבח אבל קרן דרומית מזרחית לא היה יסוד ומה שמתחיל בקרן מזרחית צפונית לפי שהוא מקום לשחיטה וגם מסיים בקרן

מסורת הש"ס

א) יומא יד: [עי' במשנה שבמשניות וברמב"ם], ב) [ב"מ נג.], ג) [במשנה שבמשניות ליתא הכא אלא לקמן בסמוך ועי' עוד שם], ד) [עי' יומא כ: לט:], ה) [יומא לט: ע"ש], ו) [במשנה שבמשניות לבית], ז) מנחות כט., ח) [יומא כה:], ט) יומא יד:, י) צ"ל דמחילה ועי' רש"י כו:, כ) [לעיל כו.], ל) [שייך לע"א], מ) [ויקרא א], נ) [שם], ס) [א' רש"ש], ע) [יחזקאל מג], פ) [ויקרא א], צ) [ויקרא ד], ק) נראה דצ"ל דקיי"ל דהיה קדוש וכדתנן ביומא דף ל וכונן בקודש אבית הפרוה וכו', ר) עי' בתוס' יומא דף לא ע"א ד"ה וכונן, ש) שייך לעיל ע"א לספ"ב

רבינו גרשום

עמודין ננסין. עמודין נמוכין: ורביעין של ארז. (הנרות) [הניחו] קנים של ארז על גביהן מזו לזו: ואונקליות של ברזל. מסמרים ושלשה סדרים של מסמרים היה לכל אחד של אותן רביעין: ושני מפתחות אחד יורד לאמת השחי ואחר פותח כיון. כלומר שתי פתחים היה לפיתחו של (אולם) [היכל] אחד מבפנים ואחד מבחוץ אותו שבפנים היה צריך להושיט זרועו עד בית השחי עד המרפק קודם שהיה יכול לפותחו ומנעול החצוני כיון שמשים המפתח פותח לאלתר: פשפשין. פתחים קטנים הפתוחים לתאים שבעובי החומה. לשער הגדול של היכל: קול המגרפה. אותה דאמרינן בערכין שהיו בה עשרה נקבים שכל אחד מוציא י' מיני זמר: חליל וצלצל. כלי זמר: כיבד השאר הדשן לתוכו. לאמצעיתו של מזבח ולקחו והניחו בתוך הטני ויצא: ומצא שני נרות מזרחיים. שכלפי מזרח שעדיין דולקין מדשן את השאר אותן שכבו קודם הבקר זורק מה שנשאר מן הפתילה ופסולת מן השמן לחוץ ונותן בה פתילה חדשה ושמן ומניח אלו אותן שדולקין במקומן: מצאו שכבו. אותן שנים והאחרים עדיין דולקין: מדשנן. לאלו שנים ומדליקן מן הדולקין ואח"כ מכבה את השאר הדולקין ומדשנן ומניח כל הדישונין הפסולת בתוך הכוז ומניח את הכוז על מעלה שניה ויצא ולאחר הקטרת הקטורת חוזר לשם כדקתני לקמן בהחלו עולין במעלות האולם נכנס ומצא ב' נרות מזרחיים דולקין מדשן את המזרחי היה מכבהו לאלתר ומדשנו ומניח את המערבי דולק שממנו היה מדליק כו' נטל את הכוז והשתחוה ויצא ש) מ"ט עביד לה חזות כדי שתהא הרוח מנשבת בה באותה חזות ותדלק יפה: מקומות מקומות עבדי. כלומר דבחזות נמי מציתין: סליק **לא היו כופתין את הטלה.**

הגהות הב"ח

(א) במשנה מבקרין אותו לאור אבוקות מי שזכה בתמיד משכו וכו' ומי שזכו באברים הולכין אחריו ובית המטבחיים וכו' של שיש שבין העמודים מי שזכו בדישון מזבח הפנימי ובדישון המנורה וכו' מריח פטום הקטורת מי שזכה בדישון מזבח הפנימי נכנס ונטל כצ"ל: (ב) שם ושני מפתחות. נ"ב בפרק אלו מציאות פי' רש"י שלא כפי' הר"ע ז"ל ע"ש בדף ל"ג: (ג) שם לא נכנס בו אדם מעולם ועליו הוא מפורש: (ד) מפרש ד"ה (בעמוד הקודש) לאו והביאו לי וכו' בפ"ק דיומא ומשני שפיר ומה שאמר שם מזרחית צפונית: (ה) ד"ה תמיד של שחר וכו' והחמה של שחרית בשיפולו של רקיע עומד ומאיר על הכותל כנגד קרן צפונית: (ו) ד"ה וטבעות וכו' לצפון המזבח ו' סדרים:

[א]לא היה שובר בו את הרגל אלא נוקבו (א)מתוך ערקובו ותולה בו היה מפשיט ויורד עד שמגיע לחזה הגיע לחזה חתך את הראש ונתנו למי שזכה בו חתך את הכרעים ונתנן למי שזכה בהן מרק את ההפשט קרע את הלב והוציא את דמו חתך את הידים ונתנן למי שזכה בהן עלה לרגל הימנית חתכה ונתנה למי שזכה בה וב' ביצים עמה קרעו ונמצא כולו גלוי לפניו נטל את הפדר ונתנו על בית שחיטת הראש מלמעלה נטל את הקרביים ונתנן למי שזוכה בהן להדיחן [ו]והכרס מדיחין אותה בבית המדיחין [ב] ומדיחין אותה כל צרכה והקרביים מדיחין אותן שלש פעמים (א) [ג] במעוטן על שולחנות של שיש שבין העמודים [ד] נטל [א]את הסכין והפריש את הריאה מן הכבד ואצבע הכבד מן הכבד ולא היה מזיזה ממקומה [ה] נוקב את החזה ונתנה למי שזכה בה עלה לדופן הימנית היה חותך ויורד עד השדרה ולא היה נוגע בשדרה עד שמגיע לבין ב' צלעות [ו] (ג)דקות חתכה ונתנה למי שזוכה בה והכבד תלויה בה [י]בא לו לגרה הניח בה שתי צלעות מכאן וב' צלעות מכאן חתכה ונתנה למי שזוכה בה [ז] הקנה והלב והריאה תלוים בה בא לו לדופן השמאלית הניח בה שתי צלעות דקות מלמעלן ושתי צלעות דקות מלמטן וכך היה מניח בחבירתה נמצא מניח [ח] שתים שתים מלמעלן שתים שתים מלמטן חתכה ונתנה למי שזוכה בה והשדרה עמה והטחול תלוי בה והיא היתה גדולה אלא של ימין קורין גדולה שהכבד תלויה בה [ה]בא לו לעוקץ חתכו ונתנו למי שזוכה בו האליה ואצבע הכבד וב' כליות עמו נטל את הרגל השמאלית חתכה[ז] ונתנה למי שזוכה בה נמצאו כולן עומדים בשורה והאברים בידם

הראשון

לא היה שובר בו את הרגל. כשהיה מתחיל [ט] הפשטו היה קרב הראש (ב) העוקץ והרגל ושתי דפנות וידים והחזה והגרה ונמצאת למד מהתם שמפשיטין אותו דרך הרגלים הילכך (כתוב) פירש לך כשתולהו ברגליו באונקליות לא היה שובר את רגליו ומניח רגל השבור ברגל האחר דרך הרגל ויורד עד לחזה וכן מוכח ביומא (דף כה:) דאמרינן התם הנקב שינקוב ברגל שני כדרך הטבחים שתולין את הבהמה להפשיטה: **אלא נוקבו מתוך ערקובו.** כמו ארכובו. בשני הרגלים נוקב ומניחן באונקליות דרך הנקבים. וכל כך למה שלאחר שהפשיטה מנתחה אבר אבר וכשחותך רגל ימין עדיין תלויה הבהמה ברגל השמאלי ואם היה תולה אותה כמו הטבחים לאחר שיחתוך ממנה רגל ימין תפול הבהמה לארץ לפי שאותו הרגל תחוב ברגל האחר ועל ידי כן תלויה הבהמה: **היה מפשיט ויורד עד שהגיע לחזה.** שהרי הופשטה כל הבהמה אלא שעדיין תלויה עוד בחזה למטה שעדיין לא הופשטה שם כדקתני לבסוף מרק והפשיטו. וקודם שיחתוך ממנה שום אבר חותך את הראש ולא מפשיטו שהרי קודם הוא בהקטרה ונאה לחותכו קודם: **ונתנו למי שזוכה בו.** קודם שחתך את הכרעים (ג) רגלי הבהמה. כרעים על שם כריעה קרי להו כרעים. שמאחר שהופשטו הידים עד כנגד החזה יכול לחתוך כל ארבע רגלים יחד: **מירק והפשיטו.** גמר כמו (יומא דף לא:) קרצו ומירק אחר שחיטה [י] [על] ידו (על). כלומר גמר הפשיטו נגד החזה ולאחר וסוף הידים: **קרע את הלב והוציא את דמו חתך את הידים ונתנן למי שזוכה בהן עלה לרגל הימנית.** וה"ה דקודם שיחתוך הידים היה (ד) לו לחתוך רגל הימנית אלא שעדיין כובד הבהמה ברגלים והבהמה נתלית(ג). ובכל הסדר הזה אין שום פסוק כי אם סברא לפי מה שנכון לעשות עושין: **חתכה ונתנה למי שזוכה בה.** דהיינו אותו שזוכה בראש: **ושני ביצים עמה.** שעולה בא זכר. ואז הבהמה תלויה על ידי הרגל השמאלי: **קרעו ונמצא כולו גלוי לפניו.** עכשיו שנטל רגל הימני כשקרעו נמצא כולו גלוי לפניו ויכול לראות בפנים שכשלא היה הרגל עדיין חתוך אפי' אם היה קורעו לא היה מה שבפנים נראה כמו עתה: **נטל הפדר.** חלב ונתנו מכסה על בית שחיטת הראש למעלה לכסות בו בית השחיטה. [יא] קתני בית (ה) השחיטת הראש כשהיה נושא את הראש על המזבח היה הופך בית השחיטה למעלה ולוקח החלב ומכסה וזה דרך כבוד למעלה. ולא קתני בית השחיטה סתם למעוטי שחיטת צואר אתיא [סד"א] דכמו שהראש מגונה בשביל שחיטה הכי נמי צואר מגונה הילכך פי' לך בית שחיטת הראש למעוטי בית שחיטת צואר וצואר כשהיה נושא היה הופך החתך אצלו ואינו נראה אבל הראש קרניו בין אצבעותיו וחוטמו כלפי זרועותיו ובית שחיטתו למעלה הילכך מכסה הפדר בית השחיטה והכי יפה לעשות ושחיטת הצואר אינה מגונה בדם כל כך כמו הראש: **נטל את [יב] הקרביים ונותנן למי שזוכה בהן להדיחן.** ולהסיר הטינוף שבהן (ו): **וידיחו אותו בבית המדיחין [יג] ומדיחין כל צרכה.** לפי שיש בה טינופת הרבה קבעו לה לשכה אחת להדיחה שם ולא קבע ד) בה הדחה [יד] שיש כרס שיש בה טינופת הרבה ויש שאין בה כל כך (הקרביים) והבני מעיים אין בהן משום טינופת כל כך: **מדיחין אותן ג' פעמים [טו] (בכך לכל) במיעוטן של שולחנות.** בשולחן הקטן של שולחנות של שיש שבבית המטבחיים. ולאו היינו שולחנות שבין העמודים [טז] על אותו היו מפשיטין כדמפרש במסכת מדות (דף לו.) אבל מלבד אותן שולחנות היו שולחנות של שיש. נראה לי שהיו קבועין בגבוה שעליהן היו מדיחין קרביים וכן מייתינן על גמרא דהאי פירקא(ט) י' שולחנות היו במקדש ח' של שיש בבית המטבחיים שעליהם מדיחין את הקרביים אבל שולחנות שהיו מפשיטין היו בין עמודים וכן גרסי' בהדיא במסכת מדות (דף לו.) שולחנות של שיש שבין העמודים ובשולחנות שעליהן מדיחין גרסי' בבית המטבחיים וכן מוכח במדות [לז:] דאמרינן מקום הטבעות כ"ד [יז] לשולחנות ד' שולחנות לעמודים כו' הננסין ד' והמותר מקום הננסין: **במיעוט שולחנות של שיש.** יכולין להדיח שהתמיד היה כבש. והא דתנן במדות (דף לז:) לשכה ששם היו מדיחין קרבי קדשים היינו כרס כדמוכח (ז) הכא שמדיחין בבית המדיחין הכרס וכל צרכי בית המטבחיים מדיחין שם. ונראה לי הא דלא היו רוצים להדיח הקרביים עם הכרס בלישכת מדיחין משום שהכרס יותר ויותר יש בה טינופת ואם ידיחו יחד יתלכלכו זה מזה לכך קבעו [יח] זה לזה מקום: **ונטל את הסכין והפריש את הריאה מן הכבד.** ועד עכשיו לא היה לו צורך סכין לא בנטילת הפדר ולא בנטילת קרביים שזהו דבר שנוטלין ומפרידין בלא סכין: **והפריש את הריאה מן הכבד.** הפריד זה מזה כדי (ח) שתהא הריאה עם צואר כדלקמן והכבד עם דופן ימין: **ואצבע הכבד מן הכבד.** אצבע הכבד [יט] כשחותכים את הכבד ומפרידין אותו ממקומו נשאר מעט כבד מן העוקץ אצל הכליות ולא היה מזיזה ממקומה: **נקב את החזה.** בדבר שאינו חותך כדרכו שייך לשון נקיבה שהיה מפריד החזה מן הדפנות והצלעות זו ארוכה מזו. ועוד יש לומר לפי שהחזה על הדפנות כמו אהל וכשנטל את החזה משם הוי כמי שניקב בבהמה שהחזה קצר ברחבו ודומה מקומו לאחר נטילתו כחלון וזהו עיקר: **ונתנו למי שזוכה בו עלה לדופן הימני היה חותך ויורד עד השדרה.** אצל השדרה חותך ולא היה נוגע בשדרה שהשדרה היה מניח אותה עם הדופן השמאלי לפי שבזה הדופן היה תולה הכבד: [כ] לא היה חותך השדרה עמו שאם היה חותכו עמו היתה כבידה [כא] [הרבה] (היה): **עד שהיה מגיע לב' הצלעות דקות**(ו). אצל החזה כלומר היה חותך ויורד עד שיהא מגיע לאותן צלעות וגם למעלה אצל העוקץ היה מניח ב' הצלעות ולקמיה מפרש כשיפריש דופן שמאלי דקתני ומניח ב' צלעות דקות מלמעלה וכו' וכך היה עושה בחבירתה דופן ימין: **חותכה ונותנה למי שזוכה בו והכבד תלויה בה.** לכך הפריש קודם הריאה מן הכבד שבב' הקרבות היו: **בא לו לגרה.** לצואר: **והניח בה ב' צלעות מכאן וב' צלעות מכאן.** ב' צלעות הניח בו כבר כשחתך הדופן הימני ועכשיו (הניח בו שעדיין) הניח בה ב' צלעות מצד אחר וזהו אותן צלעות שהן בדופן אצל חזה ועדיין לא חתך דופן השמאלי לכך שייך לומר והניח בה שעדיין הן מחוברות לדופן: **והקנה והלב והריאה תלוין בה בא לו לדופן שמאלי והניח.** לא גרסי' **בה** [אלא] **והניח אצל העוקץ: ב' צלעות דקות.** דהיינו למעלה וב' צלעות דקות מלמטה אצל החזה והניחן במקומן ולא חתך עם הדופן וכן היה מניח עם חבירתה בדופן הימני ב' צלעות למעלה אצל העוקץ ולפי שלא פירש לך למעלה ב' צלעות למעלה בנטילת דופן ימין פירשו כאן: **נמצא מניח בשתיהן.** בשתי דפנות שתים שתים מלמטה ושתים שתים מלמעלה בין בדופן ימין בין בדופן שמאל מניח בכל א' שתים שתים למטן וכן שתים שתים למעלן: **חתכה.** לדופן שמאל ונתנה למי שזכה בה והשדרה עמה תלויה בה והיא היתה כבידה יותר אלא של ימין קרויה גדולה לפי שהכבד תלוי בה והכבד לאו מן הדופן הוא אלא תלוי הוא בה ובשביל שדבר שאינו בכלל הדופן תלוי בה לכך נקראת גדולה: **בא לו לעוקץ.** הוא הזנב חתכו אצל רגל השמאלי שעדיין תלויה הבהמה בו: **האליה ואצבע הכבד וב' כליות עמו.** וכן ב' צלעות מכאן וב' צלעות מכאן. לפי שאותן צלעות מיקרי כנפי העוקץ ולא חש לפרש שני צלעות מכאן ומכאן: **נטל רגל השמאלי.** שנשאר יחידי שכל הבהמה מנותחת לאברים ורגל שמאלי נשאר עדיין באונקלי ונתנה למי שזכה בה: **נמצאו כולן עומדין בשורה והאברים בידם:** עד עכשיו פירשו סדר ניתוחיה מעתה צריך לפרש סדר הולכתם למזבח כיצד מוליכים האברים קודמין זה לזה:

הראשון

מסורת הש"ס

(א) ס"א רכות וכן בכל העמוד, (ב) [במשנה שבמשניות ליתא חתכה], (ג) [כובד הבהמה נתלית ברגלים רש"ש], (ד) נ"א באחד, (ה) [ע"ב], (ו) בם"א: רכות, וכן לקמן, (ז) אולי צ"ל דמלבד כל אלו כ"א מקומות היו עדיין ג' מקומות, (ח) נראה דחסר כאן איזה תיבות, (ט) בתוספתא ליתא זה רק כן הוא בירושלמי כשהגזבר חותם חותם ונותן לאמרכל כו' וכשהאמרכל רואה ומכיר חותמו ומתיר גזבר רואה וכו'.

הגהות הב"ח

(א) במשנה במעטן על שולחנות נ"ב לשון הר"ע לפי גירסא זו במעטן לכל הפחות ואם רצה להוסיף ולהדיחן יותר מג' פעמים מוסיף עכ"ל אבל יש גורסים במעוטן של שולחנות ועיין בתוס' שלפניו: (ב) מפרש ד"ה לא היה שובר וכו' היה קרב הראש והרגל ושתי הידים העוקץ והרגל והחזה והגרה ושתי דפנות ונמצאת למד מהתם: (ג) ד"ה ונתנו למי וכו' את הכרעים הס"ד ואח"כ מ"ה כרעים רגלי הבהמה על שם וכו' שהופשטו גם הידים עד כנגד החזה היה יכול: (ד) ד"ה קרע וכו' היה יכול לחתוך רגל: (ה) ד"ה נטל הפדר וכו' קתני בית שחיטת הראש ולא קתני הראש שכשהיה נושא וכו' יפה לעשות ועוד דשחיטת הצואר: (ו) ד"ה נטל וכו' שבהן הס"ד ואח"כ מ"ה והכרס מדיחין וכו' ולא קבע בה לשכת הדחה שיש בדם כיון שיש בה טינופת הרבה הס"ד ואח"כ מ"ה והקרביים וכו' כל כך מדיחין אותן ג' פעמים ודי בכך לכל הס"ד ואח"כ מ"ה במעטן וכו' וכן מייתינן בגמרא דהאי פירקא שלש עשרה וכו' מקום הטבעות כ"ד מן הטבעות לשולחנות ד' מן השולחנות ולננסין ד': (ז) ד"ה במיעוט שולחנות וכו' כדמוכח התם וכו' ומדיחין אותה כל צרכה פי' בית המטבחיים וכו' קבעו לזה מקום ולזה מקום: (ח) ד"ה והפריש וכו' כדי שתשאר הריאה עם:

פי' הראב"ד

הקרקע של העזרה שהרי בעזרה היתה עומדת ושם היו מולחים עורות קדשים אלא ע"כ צ"ל שאפילו בגגין היה חילוק דיש מהן שנתקדשו ויש מהן שלא נתקדשו והכל לפי הצורך והשעה שהיו צריכין אז עשו ולאו דוקא דקאמר רב דכל גגין לא נתקדשו אלא חוץ [גג] הפרוה לא נתקדשו כולם או בשעת קדושת העזרה אבל מכאן ואילך לא אתי שום בנין ומבטל קדושת העזרה וכן מוכח כמו כן [הא דתנן] גגו היה קודש ולא מותבי' מיניה לרב (ורב) כמו כן נראה לומר דבימה לא צריך לאסרה משום לא תטע אפילו אם היתה ממש בקביעות לשם דא"ל דכל דבר שיש בו אהל דומיא [דנטיעה] שיושבין בצלו זהו אסור לעשות כן אבל בענין אצטבאות ובימה אינו נראה שיהיה אסורה שהרי בן קטין עשה מוכני לכיור של עץ וגם מנודה איכא מאן דמכשיר בסוכה בפרק החליל ואע"פ שמנורה אין ראיה כל כך משום שדבר המיטלטל הוא ואין דומה לנטיעה מכל מקום מוכני היה קבוע אלא מידי דמאהיל בעינן דומיא מה שהתורה אסרה. ומה שהאריך בתו' צרפת בשם ר' יעקב ז"ל בפי' בשימור שכל ג) א' כ"א מקומות היו עדיין ג' מקומות של כהנים ושינויי למעיילי פילי ד) בקופא דמחטא נינהו ולא ימצא בהן אדם יד ורגל ע"כ אין להאריך. בהאי תרי מנייהו לא צריכה שימור במדות פרשתי דלא תיקשי דאביי. ולשם דתניא. אין פותחין מי"ג גזברין ומז' אמרכלין כך היא שנוי' זאת הברייתא בספרי אבל ספרים הישנים הם חלוקים יש מהם דה"ג בהו אין פותחין מג' גזברין ומז' אמרכלין ובתוספתא דשקלים תניא ג' גזברין מה היו עושין פודין את הערכין ואת החרמים ואת הקדשות ומעשר שני וכל מלאכת הקודש היתה נעשה על ידן אמרכלין מה היו עושין ז' מפתחות של העזרה היו בידם רצה א' מהן לפתוח אינו יכול עד שיכנסו כולם אמרכלין פותחין וגזברין נכנסין ויוצאין אמר ר' יהודה למה נקרא שמו אמרכל מפני שמר על הכל ולפירוש הירושלמי בגמ' דמסכת שקלים משמע כהנהו ספרים דגרס ג' גזברין וז' אמרכלין דבמסכת שקלים אההיא מתניתין גופא דקתני אין פותחין מג' גזברין מפ' הכי תנא ומן שני קתליקין כלומר גם מאלו אין פותחין ויליף מהאי קרא גופי' דכתיב בדברי הימים [ב' ל"א] ויחיאל ועזזיהו ונחת ועשהאל וירימות ויוזבד ואליאל ויסמכיהו ומחת ובניהו פקידים מיד כונניהו ושמעי אחיו במפקד יחזקיהו המלך ועזריהו נגיד וגו' ודריש להאי קרא הכי דיחיאל ועזזיהו ונחת גיזברין ועשהאל וירימות ויוזבד ואליאל ויסמכיהו ומחת ובניהו פקידים היינו אמרכלין מיד כונניהו ושמעי אחיו היינו שני קתליקין במפקד יחזקיהו המלך ועזריהו נגיד בית האלהים היינו מלך וכה"ג הרי משמע שכך צריך להיות ג' גזברין וז' אמרכלין. ואחרי שהוזכרנו דהכי נראה כמשנה שקלים דאין פותחין מג' גזברין וז' אמרכלין (דהאיך) [קשה דהיכי] תנן שהאמרכלין יהיו מרובים על הגזברין והאמרכלין (כמו) [הם] יותר שליטין מהגזברים כדקתני בתוספתא דמשו"ה נקרא אמרכל משום שמר על הכל ואין זה נוהג שבעולם ועוד מלשון התוספתא נמי א) עדיין מוכח ממקום אחר שאמרכלין יותר גדולים מן הגזברין דהתם מפרש שכך היו עושין כשהגזבר חותם ונותן למלך והמלך רואה חותמין ומכיר ומתיר גזבר רואה חותמיו ומכיר ומתיר. הרי זה מכל מקום משמע שהגזבר פחות מאמרכל ונראה לפרש שאותו ג' גזברין דקתני במשנה דשקלים ובתוספתא היינו אותן גזברין שהיו רק מיוחדים לכך להעריך ערכי וחרמי וקדשי בדק הבית ולפדות כדי שלא יהיה הפסד להקדש. דשלשה חשיבי בכל דוכתא בין לענין דין בין לענין לכל דבר וצריכין להיות כמו ב"ד לעשות שומא ולידע בפדיון ערכין חרמין והקדשות ומעשר שני וכל מלאכת הקודש ומיהו כל הגזברין היו י"ג אלא שמאותם י"ג ממונים היו ממונין גם על אותם עניינים שאמרנו. ועשרה מהם לא היו ממונים על הנערכים ומה שכתב בתוספתא כמו שכתובה למעלה אלא על שאר עניינים של לשכה היו ממונים ובשביל כך לשם בשקלים לא קא חשיב אלא הנהו ג' גזברים שהיו ממונים גם על הנערכים וחרמות והקדשות ובכאן בברייתא חשיב כל הגזברים שבמקדש ובעי למימר שמכל הגזברים לא היו כאחד [אלא] י"ג ומן אמרכלין היו ז' ותחתיהן היו גזברין ובזה הענין נראה שהיו

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"ו מהלכות מעה"ק הלכה ה:
ה ב מיי' שם הל' ו:
ו ג מיי' שם הל' ז:
ז ד מיי' שם הלכה ח:
ח ה מיי' שם הלכה ט:

שיטה מקובצת

א] נוקבו מתחת תיבת מתוך נמחק: ב] תיבת ומדיחין ל"ש ותיבת אותה נמחק: ג] פעמים במעוטה על שולחנות אות ן' נמחק: ד] העמודים גירסת ר"ש שבבית המטבחיים: ה] נקב את אות ו' נמחק: ו] צלעות רכות חתכה תיבת דקות נמחק: ז] בה והקנה והלב: ח] מניח בשתיהן שתים: ט] מתחיל ואמרינן ביומא דדרך הפשטו היה קרב כיצד הראש והרגל והעוקץ ושתי דפנות והידים והחזה: י] שחיטה על ידו כלומר תיבת על נמחק: יא] השחיטה ולא קתני בית שחיטת הראש ותו לא לאשמועינן כשהיה: יב] את הכרס ונתן למי שזכה בה להדיחה ולהסיר: יג] תיבת ומדיחין ל"ש: יד] הדחה שלש פעמים לפי שיש מי שיש בה טנופת תיבת כרס נמחק: טו] פעמים בכך לכל במיעוטה אות (כ"ג) [נ'] נמחק: טז] העמודים שעל אותן היו אות ו' נמחק: יז] כ"ד מן הטבעות לשולחנות ד' מן שולחנות לננסין תיבת להעמודים כו' ואות ה' נמחק: יח] קבעו לזה מקום ולזה מקום הס"ד ומה"ד נטל את: יט] הכבד הכבד כשחותכים אצבע הכבד ומפרידין תיבת את נמחק: כ] הכבד ולא היה: כא] כבידה עד תיבת היה נמחק:

פי' הרא"ש

מערבית דרומית לפי ששירי הדם ניתנין בסמוך לו על יסוד דרומי: **לא היה שובר בו את הרגל.** שהטבח שובר הרגל ועושה נקב ברגל ומעביר הרגל ששובר מן הארכובה דרך נקב שעושה ברגל האחר ותולה בשני הרגלים ומפשיט: **אלא נוקבו מתוך** ערקובו. ברגל שמאלי ועשה נקב בין הגידים לעצם ותלאו ברגל א' וחברו בבכורות [דף מ:] זנב הרגל שאינו מגעת לערקוב: היה מפשיט ויורד. באמצע בין הבהמה וקצת מן הצדדין עד שמגיע לחזה: חתך את הראש. עם העור שאינה בכלל הפשטה כדאמרי' בפרק ב' דחולין [דף כז.]: חתך את הכרעיים. ד' הרגלים עד הארכוב': מירק את ההפשט. גמר כל ההפשט וסילק העור מן הבשר: קרע הלב והוציא את דמו. לפי כשהשה לאה גונחת בשעת השחיטה וממשכת את הדם מבית השחיטה והוא הדם הקרוש הנמצא בלב וה"ל כדם שנשפך ולא נתקבל בכלי ופסול למזבח. נ"ל שמשנה זו אין מקומה כאן אלא אחר אותה משנה דקרעו ונמצא כולו גלוי לפניו דקודם אותו קריעה א"א להוציא את הלב: חתך את הידים. מן הכתפים: לרגל הימני. הוא הירך: למי שזכה בה. הוא הכהן שזוכה בראש ושתי ביציו הניח דבוקים בירך: נטל את הפדר. חלב שעל הקרב: ונתנו על בית השחיטה מלמעלה. לכסות לכלוך דם בית השחיטה ודרש לה מקרא בפ"ב דחולין [שם] דכתיב את ראשו ואת פדרו וערך: הכרס היו מוליכין אותו ללשכת מדיחין. ולא רצו להוציא כל הפרש בעזרה: כל צרכה. בלי קצבה עד שתהא יפה בכל הצורך: מדיחין אותן שלש פעמים במעוטה וכו'. בכלי כמו מעוטן של זיתים מלשון עטיניו מלאו חלב [איוב כא]. ול"נ במיעוטה לכל המיעוט ג' פעמים להעביר שירקא דמעיי'. ואית דגרסי במיעוטה של שולחנות שבין העמודים פי' בשולחן קטן שבין העמודים והא דאמרינן במסכת מדות [דף לז:] שבלשכת המדיחין מדיחין את הקרביים קרביים דהתם היינו כרס אי נמי התם מיירי בשאר קדשים כדקתני התם ששם היו מדיחין כשהיה להם רוב זבחים היו הולכים ללשכת המדיחין. אבל התמיד היו מדיחין הקרביים על שולחנות: והפריש את הריאה מן הכבד. לפי שהכבד קרב עם הדופן הימני והריאה עם הגרה: ואצבע הכבד מן הכבד. כי אצבע הכבד היתה קריבה עם העוקץ והכליות כמו בשאר קרבנות דכתיב על הכליות יסירנה ופירש"י ז"ל שיטול מעט מן הכבד עם הכליות: ולא היה מזיזה ממקומה. אחר שהפרידן זה מזה אלא מניחן כאן עד שהיה מנתח את האברים ומניח הריאה דבוקה לגרה והכבד עם הדופן ואצבע כבד עם העוקץ: נוקב את החזה. שעושה כמין ארובה שחותך את שומן החזה

הרואה את

[א]הראשון בראש וברגל הראש בימינו וחוטמו כלפי זרועו קרניו בין אצבעותיו [א] בית שחיטתו מלמעלן והפדר נתון עליה א)הרגל של ימין בשמאלו ובית עורן לחוץ [ב]השני בשתי ידים של ימין בימינו ושל שמאל בשמאלו ובית עורן לחוץ [ג]השלישי בעוקץ וברגל העוקץ בימינו והאליה מדולדלת בין אצבעותיו ואצבע הכבד ושתי כליות עמו הרגל של שמאל בשמאלו ובית עורן לחוץ [ד]הרביעי בחזה ובגרה החזה בימינו והגרה בשמאלו וצלעותיו בין שני אצבעותיו [ה]החמישי בשתי דפנות של ימין בימינו ושל שמאל בשמאלו ובית עורן לחוץ [ו]הששי בקרבים הנתונים בבזך וכרעים על גביהן מלמעלה ב)הז' בסולת השמיני בחביתים התשיעי ביין [ז]הלכו ונתנום מחצי כבש ולמטה במערבו ומלחום וירדו [ח]ובאו להן ללשכת הגזית לקרות את שמע: **גמ'** תנא ג)יד ורגל כעקידת יצחק בן אברהם: לא היו כופתין את הטלה מאי טעמא רב הונא ורב חסדא חד אמר [ט]משום בזיון קדשים וחד אמר משום דמהלך בחוקי העמים מאי בינייהו איכא בינייהו דכפתיה בשיראי אי נמי [ב]בהוצא דדהבא ד)תנן התם [ג] ה)[י]שלש עשרה שולחנות היו במקדש ו)שמונה של שיש בבית המטבחיים שעליהם מדיחין את הקרבים [כ]ב' [ד]במערבה של כבש אחד של שיש ואחד של כסף על של שיש נותנין את האברים ועל של כסף כלי שרת [ל]ובאולם שנים מבפנים על פתח הבית אחד של (א) כסף ואחד של זהב על של כסף נותנין [ה] לחם הפנים בכניסתו ועל של זהב ביציאתו ז)שמעלין בקודש ולא מורידין [מ]ואחד של זהב בפנים שעליו לחם הפנים תמיד מכדי ח)אין עניות במקום עשירות אמאי עבדי דשיש ניעבדו דכסף [ו] ניעבדו דזהב אמר רב חיננא בשם רבי אסי ורבי אסי בשם רבי שמואל בר רב יצחק מפני שהוא מרתיח: של שחר היה נשחט על קרן [ז] ט)מזרחית צפונית: מנא הני מילי אמר רב חסדא דאמר קרא [1]שנים ליום כנגד היום תניא נמי הכי י)שנים ליום כנגד היום אתה אומר נגד היום או אינו אלא חובת היום כשהוא אומר [2]את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים הרי חובת היום אמור הא מה אני מקיים שנים ליום נגד היום הא כיצד תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית על טבעת שניה ושל בין הערבים היה נשחט על קרן צפונית מזרחית על טבעת שניה: עשרה דברים שאל אלכסנדרום מוקדון את זקני הנגב אמר להן

מן

הראשון בראש וברגל. כיצד הראש בימינו שהראש קודם לכל האברים דכתיב (ויקרא א) ונתח אותה לנתחיה את ראשו ואת פדרו הילכך הראש בימינו: **וחוטמו כנגד זרועו.** חוטם הבהמה פונה נגד זרועו ואז קרניו בין אצבעותיו. גב הראש על גב פיסת ידו ובית שחיטה פונה למעלה: **והפדר נתון עליה.** לכסות מקום השחיטה וזהו כבוד של מעלה: **רגל של ימין בשמאלו ובית עורו לחוץ.** מקום שמשם הופשט העור היה כלפי חוץ אל העם ומקום החתך כלפי המוליך והכי שפיר למעבד כדי שלא יראה החתך. ומפרש ביומא (דף כה:) מ"ט סליקא לרגל בהדי רישא דאיכא למ"ד התם דרך ניתוחו היה קרב הראש והרגל וב' ידים ושני דפנות החזה והגרה והעוקץ והרגל ואיכא למ"ד דרך עילויא דשומנא היה קרב פי' כדרך שהאברים שמנים זה מזה הם קריבים הראש והרגל ושני דפנות החזה והגרה ושני ידים והעוקץ והרגל ובין למ"ד דרך עילויא ובין למ"ד דרך נתוחו אין זה סדר שהרגל קרב עם הראש שהרי בניתוח שני ידים קודמין ומפרש התם מאי טעמא רגל סליק בהדי רישא הראש כבר פירשתי שהוא קודש וגזירת הכתוב היא ומה טעם רגל עמו משום דרישא נפישי ביה עצמות סלקא רגל בהדיה שהוא כולו בשר והכי שפיר למעלה שתהא בהקטרה עצמות ובשר ואין בשום אבר כ"כ בשר עמו כרגל: **השני בב' ידים.** האי תנא אזיל בתר איברא דבישרא כלומר בתר גדול האברים שהאברים גדולים זה מזה הם קודמים הילכך ב' ידים קודמים שהן גדולות מהעוקץ והרגל: **של ימין בימינו ושל שמאל בשמאלו.** דרך חשיבותן מוליכין אותן למזבח ובית עורה של כל אחד ואחד לחוץ: **הג' בעוקץ וברגל השמאלי העוקץ בימינו והאליה מדולדלת בין אצבעותיו.** היא דבוקה בעוקץ והולכת בין האצבעות וגם אצבע הכבד דבוק בעוקץ וגם הצלעות דבוקות בעוקץ. אצבע הכבד וב' הכליות עמו הרגל של שמאל כו': **הרביעי בחזה ובגרה.** ובצואר. החזה בימינו שהוא חשוב יותר והגרה בשמאלו וצלעותיה בין אצבעותיו. והאי דלא פירש ובית עורה לחוץ היינו טעמא דשני צלעותיו מונחין בין אצבעותיו א"כ הוי בית עורה לחוץ אבל גבי דפנות לא פירש לך כלום והיה יכול לישא דפנות על פס ידו לכך פירש בית עורה לחוץ: **החמישי בב' דפנות של ימין כו' ובית עורן לחוץ: הששי בקרבים הנתונין בבזך.** כף (י) מתרגם בזך. ולפי שאין מחוברין יחד צריך ליתנן בכלי וכרעים על גביהם מלמעלה: **השביעי בסלת.** שלאחר הקטרת אברי תמיד מקטירין מנחתו דהיינו סלת: (ב) **חביתי כ"ג.** דאמר ביומא (דף לד.) עולה ומנחה (ו) שם מנחה ואפילו חביתין: **הט' ביין.** נסכים רביעית ההין. כל אלו קרבים עם האברים דאין מקריבין עולה בלא מנחה ונסכים. וחביתים אף על פי שקריבין בעבור כהן גדול הואיל ומן הפסוק הם קודמין לנסכי תמיד (צריך לנו שאר האברים): **הלכו ונתנום מחצי כבש ולמטה.** ולא מחצי כבש ולמעלה שלאחר הקטרת הקטורת חוזרין ומוליכין אותן למזבח ואם היו קריבים למזבח לא תראה הולכה הילכך צריך להניחן מחצי כבש ולמטה שלאחר כך לכשיחזירו ויוליכו או הם או אחרים תראה הולכה חשובה והכי יפה לעשות שאם קרובים למזבח נראה כמוקטרים ועוד דפעמים שיקטירם קודם הקטורת הואיל וקרובים הם כל כך למזבח: **במערבו.** של כבש ולא במזרחו שהרי בלכתם למזבח להוליך אברים למזבח ולדרום(מ) במערכה דרך מזרחית של כבש (ג) שהרי כבש

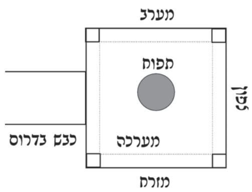

לאמצע המזבח ומכאן ומכאן תופס המזבח ח' אמות לכל צד לאחר שכלה הכבש שהרי הכבש ט"ז והמזבח ל"ב נמצא ח' אמות לכל צד ומקום המערכה במזרח המזבח אלא מזרחו של כבש ורחב המערכה אינו תופס עד חצי המזבח שהרי התפוח באמצע המזבח נמצא אתה אומר הליכתו למזבח לזרוק האברים למערכה(נ) לכך נותנים האברים במערבו של כבש לפנות מקום הליכתו: **ומלחום.** דכתיב(ס) על כל קרבנך תקריב מלח: **ובאו ללשכת הגזית לקרות את שמע.** ולאחר ק"ש יקטירו את הקטורת והכי נכון הדבר שיתפללו קודם שיקטירו שום הקטר ויעל קרבנם לריח ניחוח: **גמ' תנא יד ורגל.** יחד כעקידת יצחק כו': **חד אמר משום בזיון קדשים וחד אמר מפני שהוא מהלך בחוקי העמים.** כשמקריבין זבח לעבודת כוכבים הן כופתין אותו כך ארבעה רגלים יחד: **ומאי בינייהו.** בין למר ובין למר אסור לעשות: **איכא בינייהו דכפתיה בשיראי.** במילת. משום בזיון קדשים ליכא משום חוקי העמים איכא: **עשר שולחנות היו במקדש.** בעזרה. ב' שולחנות שהיו באולם לא חשיב הכא בהדי עשר אלא אותם שהיו בעזרה: **ח' של שיש בבית המטבחיים.** אצל הטבעות בצפון שעליהם מדיחין את הקרביים וב' במערב הכבש וב' באולם מבפנים אצל פתח ההיכל אחד של (ד) כסף וא' של זהב: **בכניסתו.** כשמגיעין לפתח מניחין אותם עליו ועומדין בו לפום: **ועל של זהב ביציאתו.** ושם היה מונח עד שיקטירו הבזיכין. כך מפרש במנחות בפרק שתי הלחם (דף צט:): **שמעלין בקדש ולא מורידין.** כגון בכניסתם מניחין על של (ה) כסף וכשמגיע בהיכל ח] על של משה שהיה מצופה זהב הרי עלייה ולא מורידין לפיכך ביציאתו מניחו על כלי של זהב. ועשר שולחנות היו עדיין בהיכל שעשה שלמה והא דלא חשבינהו הכא דלא חשיב אלא אותן שמניחים עליהם ובאותן של שלמה לא היו מסדרים כדאמרינן במנחות פרק שתי הלחם (דף צט.) עשר שולחנות עשה שלמה ולא היו מסדרים אלא על של משה כו': **מפני שמרתיח.** ט] את הלחם ומחממו וממהר להתפשט: **שנים ליום נגד היום.** נגד השמש או אינו אלא חובת היום כלומר כל יום ויום תקריבו שנים כשהוא אומר וכו': **כיצד תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית על טבעת שניה.** כדפרישית במתניתין(ע) כזה:

מן

עין משפט
נר מצוה

ט א מיי' פ"ו מהלכות מעשה הקרבנות הל' יא:
י ב מיי' שם הל' יב:
יא ג מיי' שם הל' יג:
יב ד מיי' שם הל' יד:
יג ה מיי' שם הל' טו:
יד ו מיי' שם הל' טז:
טו ז מיי' שם הל' ז [ופ"ו מהל' תמידין ומוספין הל"ג]:
טז ח מיי' פ"ו מהל' תמידין ומוספין הל' ד:
יז ט מיי' פ"א שם הלכה י:
יח י מיי' פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה יד:
יט כ מיי' פ"ג שם הלכה טו:
כ ל מיי' פ"ג שם הלכה טז:
כא מ מיי' שם הל' יב:

שיטה מקובצת

א] אצבעותיו ובית שחיטתו: ב] נמי בחוטא דדהבא תיבת בהוצא נמחק: ג] תנן התם עשרה כך גריס ר"ש: ד] ב' במערב הכבש אחד תיבת של נמחק: ה] נותנין עליו לחם: ו] או דזהב תיבת ניעבדו נמחק: ז] קרן צפונית מערבית כו' תיבות מזרחית צפונית נמחק: ח] בהיכל מניחין על שולחן של משה: ט] את הבשר ומחממו וממהר לסרוח הס"ד:

פי' הרא"ש

הקרקע מראשי הצלעות ונשאר כמין נקב בין ראשי הצלעות: עד שמגיע לשתי צלעות. אותן שנשארו עם הגרה: ב' צלעות. דבוקות מלמעלה אותן הנשארים עם העוקץ: והיא היתה גדולה. לפי שהשדרה עמה: בא לו לעוקץ. הוא סוף השדרה הסמוך לאליה: נטל את הרגל השמאלית. הנשאר לבדו כשהבהמה היתה תלויה בו: וחרטומו. פיו: והפדר נתון עליה. לכסות את הדם: בשמאלו. משום דהולכת אברים למזבח הוה עבודה דלא מעכב כפרה לכך אין צריכה ימין ולכך מוליך ב' אברים בשתי ידיו ונושא האבר החשוב בימין וא' בשמאל: ובית עורה לחוץ. מקום הסמוך לעור הוא לצד החוץ כלפי מעלה ומקום החתך על פס ידו: בבזך. קערה כף תרגומו בזיכא: וכרעים ע"ג. דכתיב והקרב והכרעים ירחץ במים והקטיר המזבחה: מחצי כבש ולמטה. אבל לא מחציו ולמעלה פן יטעה ויבא להקטירם קודם שילכו ללשכת הגזית לקרוא ק"ש ולהתפלל. א"נ הרחיקם מן המזבח כדי שתהא העלתם למזבח חשובה בעיניהן דאיכא מ"ד דצריכין פיים. והא דאמרינן בפרק החליל [דף נד:] בחלבי תמיד שמולחם במזרחו של כבש מחציו של כבש ולמטה ובשל מוספין במערב לפי שבשבת (גם) יש מוסף והוא עיקר חובת היום היו מסדרין המוסף במערב כלפי שכינה והתמיד במזרח: ומלחום. כדכתיב על כל קרבנך תקריב מלח: לקרוא את שמע. ולהתפלל רצה קודם הקטרה שיהא קרבן ריח ניחוח: גמ' משום בזיון קדשים. שכן דרך נושאי טלאים למכור: בחוקי [העמים]. שכן דרכם לקשור כשמקריבין: א"ב דכפתי' בשיראי או בהוצא דדהבא. בחוטין של זהב משום בזיון קדשים ליכא משום חוקי צדוקי ובייתוס איכא: תנן התם במס' שקלים [פ"ו מ"ד] ואגב דאמר לעיל משום דכפתי' בהוצא דדהבא ליכא משום בזיון קדשים פריך דליעבד שלחנות של זהב. ק) אר"י מתניתין דשקלים שמדיחין הקרבים הא דאמרינן שמדיחין הקרבים בלשכת המדיחין היינו הכרס: נותנין האברים. של קרבן יחיד אבל תמידין ומוספין הכהנים הזוכים באברים מקבלין אותן מיד המנתח ומוליכין אותן לכבש ומניחין אותן מחצי כבש ולמטה אבל קרבן יחיד פעמים שכהן אחד מקריב עולה לבדו ומניח את האברים על השולחן עד שמעלין זה אח"ז: ועל של כסף כלי שרת. אותן צ"ג כלים שהוציאו מלשכת הכלים: על של כסף נותנין לחם הפנים. בכניסתן כשהיו אופין אותן מע"ש היו נותנין אותן על השולחן עד למחר עד שיסדרו אותן על השולחן בהיכל ולמ"ד אפייתן דוחה שבת אחר אפייתן מסדרין אותן על השולחן עד שמגיע זמן סידורן: מעלין בקדש ולא מורידין. בפרק שתי לחם [דף צט.] דרש לה מקרא. וכיון שסלקוהו משולחן של זהב לא יורידהו לתת לשולחן של כסף: מפני שמרתיח ומחמם את הבשר ומתקלקל. ובירושלמי פריך והלא לא היה מסריח בשר קודש מעולם ומשני אין מזכירין מעשה נסים כלומר אניסא לא סמכינן: כנגד היום. במקום שיאיר היום: עשרה דברים. משום

מסורת הש"ס

א) זבחים כד: יומא מח: [מנחות י.], ב) [מנחות נב.], ג) [שבת נד.], ד) שקלים פ"ו מ"ד, ה) [לדברי המפרש תיבת שלש אינו], ו) [מנחות צט: שקלים פ"ו מ"ד ע"ש], ז) [ברכות כח. וש"נ], ח) [לעיל כט. שבת קב: וש"נ], ט) [לצפונית מערבית], י) [יומא סב:], כ) [במדבר ז], ל) [ויקרא כג], מ) [ולסדרם רש"ש], נ) [למערכה במזרח הכבש רש"ש], ס) [ויקרא ב], ע) [ל: ד"ה על טבעת], פ) אולי צ"ל שהיה אותו אמרכל ממונה על ב' דברים שהיתה די לו להיות עסוק בכל דבר ודבר מהדברים גוזבר אחד לבד, צ) הדבר תמוה דהא לפי אוקימתא דרבא כאן נמי קשה סתמא אסתמא דבמשנה קמא אמר דה' היו ובמשנה ד' אמרו ז' וצ"ע, ק) נ"ל שצ"ל ואיירי מתניתין דשקלים בשאר הקרבים והא דאמרינן הכא שמדיחין הקרבים בלשכת כו'.

תורה אור השלם

1. וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשֶּׁה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיְיָ כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָמִיד: במדבר כח ג
2. אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם: במדבר כח ד

רבינו גרשום

אלא מעקדין אותו יד ורגל בלבד: משום בזיון קדשים. שלא יכפתוהו כולו כדרך שעושין בחולין: שהוא מהלך בחוקי המינין. שהן היו מצוין לכופתו כולו: דכפתיה בשיראי או בהוצא דדהבא וכפתיה כולו. למ"ד משום בזיון ליכא למ"ד משום חוקי מינין איכא: נותנים לחם הפנים בכניסתו. עד שיסדרו כל אחד ואחד כתיקנו על השלחן הפנים עם הסניפין שלו והבזיכין: ועל של זהב ביציאתו. כשהיו מוציאין אותו בשבת האחרת לחלקו בין הכהנים מניחין אותו שם עד שיתחלק כולו: מפני שהוא מרתיח אותו של כסף וזהב מחמת החמה ומחמם את האברים ומפסידן: על קרן צפונית מערבית. שכך דינו לישחט בצפון: על טבעת שניה. היינו מעט משוך למערב משום דבעי נגד היום כדאמרי' בגמ': וכן של בין הערבים היה נשחט כו'. שנים ליום נגד היום נגד זריחת עמוד השמש:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אחד של שיש ואחד של זהב על של שיש נותנין לחם הפנים: (ב) מפרש ד"ה הז' בסלת וכו' סלת הס"ד ואח"כ מ"ה חביתין חביתי כ"ג: (ג) ד"ה במערבו וכו' מזרחית של כבש היה שהרי וכו' האברים למערכה היה במזרח ולכך נותנין: (ד) ד"ה ח' של שיש וכו' פתח ההיכל אחד של שיש ואחד של זהב וכו': (ה) ד"ה שמעלין וכו' על של שיש וכשמגיע בהיכל:

פי' הראב"ד

גזברים חלוקים על ערך אמרכלין כגון י"ג גזברין היו תחת ששה אמרכלין דהיינו שנים גזברין לאמרכל אחד וגזבר אחד שנשאר תחת אמרכל ז' יכול להיות שהיה פ) אותו הגזבר ממונה על ב' דברים שהיה אותו אמרכל די לו להיות עסוק בזה הגזבר לבד והאחרים היו כל אחד יכול לשמור ולהתעסק במלאכתו ב' גזברין. ובתוס' לא איירי בי"ג גזברין אלא י"ג בין כולם כדקתני בברייתא אלא דהתם לא איירי אלא בג' מהם שהיו גם על ערכין וחרמות ממונים ובשביל כך ז' אמרכלין היו ממונים על הגזברין ושערו חכמים שז' אמרכלין היה די לי"ג גזברין. ועוד דמקשי דאמאי לא נקיט מתני' דמדות דקתני בהדיא אבא יוסי בן חנן [אומר] י"ג השתחוואות היו שם כנגד י"ג שערים ובשקלים [ירושלמי] קא דייק בגמ' דאבא יוסי בן חנן [היא] אמתניתין דשקלים דקתני י"ג השתחוואות היו דאי כרבנן הא אמרינן דז' שערים היו ומשני התם אליבא דרבנן דלאו כנגד י"ג השתחוואות אלא כנגד י"ג פרצות הרי מ"מ ה"ל להביא ראיה ממתניתין דאבא יוסי דס"ל די"ג שערים היה והרי איכא תנא דאית ליה י"ג והכא איכא תנא דאית ליה חמשה ונראה בע"כ פי' דהך מסקנא דקא מסיק תלמודא וה"ק איכא תנא דאמר ח' ואיכא תנא דאמר ה' כלומר מזו הברייתא מוכיח דאיכא פלוגתא דתנאי בשערי העזרה כמה היו כיון דר' נתן קאמר די"ג היו מן הגזברין כנגד י"ג שערים מכלל דת"ק פליג עליו ולא ס"ל שכל כך שערים היו לשם. ונהי נמי דלא מסתיימי מילתא דת"ק היכי ס"ל או ה' או ז' מ"מ כיון דקא חזי מתניתין דמדות דתנן ה' שערים היו בעזרה ולא ידעי אמאן קא רמייא. מש"ה מוקמי להתם מתניתין אליבא דת"ק דר' נתן כיון דלא אשכח תנא אחריני דס"ל שהיו ה' שערים בעזרה יותר טוב שנאמר דהאי ת"ק דר' נתן הוא ס"ל כת"ק דמתניתין דמדות דתנן בריש מסכת מדות דה' שערים היו במקדש. וא"ת התם נמי תנן י"ג השתחוואות היו במקדש וקאמר אבא יוסי כנגד י"ג שערים שבעזרה היו ומדקאמר אבא יוסי הכי ש"מ דת"ק דאבא יוסי הוא דס"ל הכי דה' שערים היו בעזרה כדמוכח בירושלמי די"ג השתחוואות היו שם אפי' לרבנן וכנגד י"ג פרצות וה"נ נוקי לה למתניתין דמדות הא לאו מילתא היא משום דההיא מתניתין דמדות דקתני י"ג שערים היו שם כמו סתמא היא וא"כ האיך יתכן לו לדבריש מדות דסתם לן דז' שערים היו ובתר הכי הי' חוזר וסותם צ) כמ"ד ה' שערים היו ולשם בירושלמי מפרש כמו כן דאליבא דרבנן דאית להו דז' שערים היו לא היו אותן השתחוואות באותן י"ג שערים של עזרה דקא חשיב התם בשקלים דא"כ הדר הוה להו שערי העזרה טפי מז' שערים אליבא דרבנן ואנן ז' בעי' אבל טפי לא (אבל) אלא בפרצות עצמן היו משתחווים ועוד יש לתמוה דמשמע דכ"ע לא הוה יותר מי"ג גזברין ובשקלים קא חשיב ט"ו ממונים שהיו במקדש ולפי' היה משמע דהיינו הממונים היינו גזברים וע"ז יש לתמוה דבתוספתא לא קא חשיב אלא ח' ממונים וגם אותם ממונים שמזכיר את שמם במסכת שקלים משנה את שמותם בתוספתא ושמא י"ל תנא ושייר לכל הנך דתוספתא ולא נקיט בשקלים אלא העיקר אבל הנהו דתוס' [לא] הוה חשיבי כולי האי ומה שפירש בתוס' דצרפת בשם ר' יעקב ז"ל וחלק בנפשו אין נראה יד ורגל להנהו דחוקים ואין נראו שיוכלו לקום: נהי דניתנו ליהנות בהם תיפוק ליה משום איסור כלאים. במנחות בפרק תכלת פירשו בשם ר' יעקב ז"ל כלאים בציצית אפי' בעת שאין מצות ציצית כגון בלילה אין בו משום כלאים ויכול ללבוש ולהתכסות באותו טלית כל שעה דס"ל כיון דהתירתן תורה אין בו משום כלאים ויכול ללבוש והתירתו לגמרי וראייתם מההיא דפ' התכלת דאמר שמואל תכלת אין בה משום כלאים כלל ואפילו בטלית פטורה ומשמע לכאורה דתרתי מילי נינהו כגון תכלת אין בהם משום כלאים כלל אפילו בטלית פטורה והרבה האריך בדבר ועמל הוא לכתבו. מפני שנראה ששמע השומע הדברים וטעה וחלילה שהלב מחדד כמוהו היה מחשיב הדבר שאפילו לתינוקות אין ראוי לטעות בו כי כמה שנויי דחיקא דלית בהו משמשא כלל יש לו בענין זה כמו שכתבנו שם. עוד בפ' ד' אחין דקא פליגי בזר

מן השמים לארץ רחוק או ממזרח למערב [א]אמרו לו ממזרח למערב תדע שהרי חמה במזרח הכל מסתכלין בה חמה במערב הכל מסתכלין בה חמה באמצע רקיע אין הכל מסתכלין בה וחכמים אומרים זה וזה כאחד שוין שנאמר [1]כגבוה שמים על הארץ [ב] [וגו'] כרחוק מזרח ממערב ואי חד מינייהו נפיש (א) [ג] נכתוב תרווייהו כי ההוא דנפיש ואלא חמה באמצע רקיע מ"ט אין הכל מסתכלין בה משום דקאי להדיא ולא כסי ליה מידי אמר להן שמים נבראו תחלה או הארץ אמרו [ו]שמים נבראו תחלה שנא' [2]בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ אמר להן אור נברא תחלה או חשך אמרו לו מילתא דא אין לה פתר ונימרו ליה חשך נברא תחלה דכתיב [3]והארץ היתה תהו ובהו וחשך והדר ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור סברי דילמא אתי לשיולי [ד]מה למעלה ומה למטה מה לפנים ומה לאחור אי הכי שמים נמי לא נימרו ליה [ח] מעיקרא סבור אקראי בעלמא הוא דקא [ה] שייל כיון דחזו דקהדר שאיל סברי לא נימא ליה דילמא אתי לשיולי מה למעלה מה למטה מה לפנים ומה לאחור אמר להם אידין מתקרי חכים אמרו ליה [ו] [ג]איזהו חכם הרואה את הנולד אמר להם אידין מתקרי גבור אמרו לו איזהו גבור הכובש את יצרו אמר להן אידין מתקרי עשיר אמרו ליה איזהו עשיר השמח בחלקו אמר להן מה יעביד איניש ויחיה אמרו ליה ימית [ז] עצמו מה יעביד איניש וימות יחיה את עצמו אמר להן מה יעביד איניש ויתקבל על ברייתא אמרו יסני מלכו ושלטן אמר להו דידי טבא מדידכו ירחם מלכו ושלטן ויעבד טיבו עם בני אינשא אמר להן בימא יאי למידר או ביבשתא יאי למידר אמרו ליה ביבשתא יאי למידר דהא כל נחותי ימא לא מיתבא דעתיהון עד דסלקין ליבשתא אמר להן אידין מנכון חכים יתיר אמרו לו כולנא כחדא שווין דהא כל מילתא דאמרת לנא בחד פתרנא לך אמר להן מה דין אתריסתון לקבלי אמרו ליה [ד]סטנא נצח אמר להן [ח] הא אנא מקטילנא יתכון בגזירת מלכין אמרו ליה שלטן ביד מלכא ולא יאי למלכא כזב מיד אלביש יתהון לבושין דארגוון [ט] ושדי מניכא דדהבא על צואריהון אמר להן בעינא דאיזל למדינת אפריקי אמרו ליה לא מצית אזלת דפסקי הרי חשך אמר להן לא סגיא דלא אזלינא אמטו הכי משיילנא לכו אלא [י] מאי אעביד אמרו ליה אייתי חמרי לובאי דפרשי בהברא ואייתי קיבורי דמתני וקטר בהאי גיסא דכי אתית [ה](באורחא) נקטת בגוייהו ואתית לאתרך עבד הכי ואזל מטא לההוא מחוזא דכוליה נשי בעי למיעבד קרבא בהדייהו אמרו ליה אי קטלת לן יאמרו נשי קטל אי קטילנא לך יאמרו מלכא דקטלוהו נשי אמר להן אייתו לי נהמא אייתו ליה נהמא דדהבא אפתורא דדהבא

אמר

מן השמים לארץ רחוק. כלומר איזה רחוק יותר: **אמרו לו ממזרח למערב.** רחוק יותר משמים לארץ: **ותדע שהרי חמה במזרח הכל מסתכלים בה חמה באמצע רקיע אין הכל מסתכלין.** ולמה לפי שהחמה כשהיא במזרח או במערב היא רחוקה ובשביל שהיא רחוקה יכולים להסתכל בה שאין האורה מזקת לעינים אבל כשהיא באמצע הרקיע קרובה והאורה מזהיר כ"כ שאין יכולין לראות: **ותכ"א זה וזה מדתם שוה.** כדמוכחי קראי: **כתוב אחד אומר כגבוה שמים על הארץ וכתוב אחד אומר כרחוק מזרח ממערב.** ואם לא היתה מדתן שוה אלא מזרח ומערב רחוק יותר למה אחז הכתוב במועט במדה לא היה לו כלל לומר אלא המרובה אלא ודאי שניהם שוין במדה לכך אחז את שניהן: **אלא מאי טעם חמה**[יא] **באמצע הרקיע אין הכל מסתכלין בה.** כמו שהם מסתכלין כשהיא במזרח או במערב: **משום דקאי להדיא.** בגילוי היא עומדת ולא כסי לה מידי ובשביל כך אורה מזהיר ומזיק לעינים המביטות שם: **אמר להם שמים נבראו תחלה.** כלומר או ארץ ושמים [יב] כאחד נבראו: **שנאמר בראשית ברא אלהים את השמים.** אלמא שמים קדים: **אור נברא תחלה.** כלומר איזו נברא תחלה: **מילתא דא לית ליה פתר.** דבר זה ששאלת אין שום אדם בעולם שיודע לפותרה: ופריך הש"ס ואמאי השיבו ליה מילתא דא לית ליה פתר: **ולימרו ליה.** מן הפסוק דחשך נברא תחלה שנאמר[ו] וחשך על פני תהום והדר ויאמר אלהים יהי אור אלמא חשך קדים: **סברי.** אי אמרו ליה הרי אתא לשיולי מה למעלה ומה למטה והילכך השיבו ליה מילתא דא לית ליה פתר וימנע ולא ישאלם עוד ממעשה בראשית: **אי הכי.** דבשביל כך נמנעו מלהשיבו תחלה נמי אמאי השיבו לו השמים נבראו תחלה לא היה להם להשיבו כלום משום דילמא אתי כו': **מעיקרא סברי אקראי בעלמא הוא דקא משאיל.** ולא ישוב עוד לשאול יותר ממעשה בראשית לכך יכולים להשיבו האמת כיון דחזו וכו': **אידין חכים.** מי מיתקרי חכם: **הרואה את הנולד.** המבין מלבו מה שעתיד להיות קורות שעתידים לבא ונזהר מהן: **הכובש את יצרו.** בא לידי עבירה וכבש את יצרו ונמלט ממנה: **השמח בחלקו.** במה שנותן לו המקום: **ימית את עצמו.** ישפיל את עצמו: **יחיה את עצמו.** יגבה את עצמו ומתוך כך יתנו בו הבריות עין רעה ויקנאו בו וימות. ולימדוך חכמים שאדם הרוצה שיחיה ישפיל את עצמו וירחמו עליו הבריות ויחיה שנים הרבה ומגאוה ימנע את עצמו שלא יקצרו ימיו וימות בלא עתו: **יסנא מלכו ושלטון.** ויתקבלו דבריו ויאהבו אותו אבל אדם רגיל לדבר עם מלכים ושרים מקנאים בו בני אדם ומתוך כך שונאים אותו ואת מעשיו: **דידי עדיפא מדידכו.** חכמתי גדולה משלכם שאני יועצו עלה טובה שעל ידה יהא מקובל לפני הבריות ואיזו עלה ירחם מלך ושלטון וידבר עמהם תמיד ויעביד טיבו עם בני העיר בשביל אנשי העיר וידבר עליהם אל המלך שלא להכביד עולו עליהם ואז יבאו בני העיר לעובדו[ז]: **בימא יאי למידר או ביבשתא.** באיזה מקום טוב לגור בים או ביבשה. השיבו לו ביבשה: **דהא כל נחותי ימא לא מיתבא דעתייהו.** אין דעתן מיושבת בהן עד שירדו ליבשה: **אי דין מנכון טפי חכים**[יג]. איזה מכם חכם יותר: **כולנא בחדא פתרנא לך.** כולנו חכמים ואין חכם זה מזה שהרי כולנו הסכמנו לדעת אחד: **אמר להן מה דין אתריסתון לקבלי.** מה זה שאתם עומדים נגדי ואינכם מחזיקים יראתנו הלא אתם יודעים כי אנחנו הרבים ואתם תחתינו. אתריסתון לשון תריס ומגן: **אמרו ליה שטנא נצח.** זו אינה ראיה שהרי אתם רואים בכל יום שהשטן הוא נוצח ומטעה בני האדם אף אתם אל תתמהו על שאנו תחתיכם: **אמר להם.** שוטין אתם שאתם מחזיקים יראתכם שאם ארצה אהרוג אתכם בגזירת מלכים שאני מלך ואבקש לשאר מלכים שאוהבים אותי שיתנו לי רשות להרוג אתכם: **אמרו לו שילטון ביד מלכות ולא יאי למלכא כזב.** כלומר בידך הממשלה לעשות שאתה מלך ושר אבל בכך נחמתנו שהבטחתנו שלא תעשה עמנו רעה ואין נאה למלך לדבר שקר שנא' אף כי לנדיב דבר שקר (משלי יז): **מיד אלביש יתהון.** הלביש אותם לבושי ארגמן וישם רביד זהב על צוארם: **אמר להם בעינא דאיזל.** רוצה אני לילך למדינת אפריקא: **אמרו לא מצית אזלת.** אינך יכול ללכת שהרי חשך באמצע הדרך מקום שיש בו חשך בין ביום בין בלילה ואין שום אדם יכול לעבור אותן הרים: **אמר להם לא סגיא דלא אזילנא אמטו הכי משיילנא מה אעביד.** תקעתי עצמי ללכת שם אמטו הכי ובשביל שתקעתי בעצמי אני שואל לכם עלה מה תקנתי ובאיזה ענין אוכל לעבור: **אייתי חמרי לובאי דפרשי בהברא.** הבא חמורים גדולים ממצרים שיודעין ללכת בחשך. דפרשי כמו (פסחים דף ו.) המפרש והיוצא בשיירא: **ואייתי קיבורי דמתני וקטר בהאי גיסא.** וקשור בהאי גיסא בעברך: וכשתחזור למקומך [יד][תאחוז] באותן קיבורי דבשבילם תשוב למקומך על פי קיבורי עד שתגיע למקום שנקשר ואז תהיה במקומך: **עבד הכי כי מטא לההוא מחוזא דכולה נשי.** לא היה באותו הכרך כי אם נשים: **בעא למעבד קרבא.** רצה לעשות עמהן מלחמה: **אמרו לו.** הנשים אי קטלת לן יאמרו נשי קטיל כלומר זו אינה גבורה אם תלחם עמנו שהרי אם תהרוג אותנו יאמרו העולם שישמעו בדבר נשים הרג וזו אינה גבורה ואם אנו נהרוג אותך יאמרו השומעים כמה גרוע מלך זה שנשים נתחברו עליו והרגוהו מוטב שתמנע את עצמך ואל תלחם עמנו פן תהיה לבוז: **אמר להן.** הריני שומע לעצתכם ולא אזיק לכם והביאו לי לחם לאכול: **אייתו ליה נהמא דדהבא אפתורא דדהבא.** הביאו לו לחם של זהב מונח על שולחן של זהב:

אמר

מסורת הש"ס

א) [חגיגה יב. ע"ש שזהו דעת ב"ש אבל ב"ה אומרים ארץ נבראת תחלה], **ב)** [חגיגה יא:], **ג)** [אבות ריש פ"ד ע"ש], **ד)** [נ"ל שטנא], **ה)** [בע"י ליתא], **ו)** [בראשית א], **ז)** בע"י: לכבדו, **ח)** לכאורה אינו מובן דהא אדרבה בדף הקודם הביא דר"ת מפרש דתרי מילי נינהו ואולי דל"ל ודלא כפירוש רבינו יעקב ז"ל וכל לשון רבינו צריך תיקון, **ט)** ומבעיא לן התם כנגדו ביו"ט מהו טעמא דר"י בן המשולם כו' כנ"ל, **י)** [נ"ל הרקיע], **כ)** [נ"ל שנ"ל ד"ה מה למעלה. למעלה כו'], **ל)** נ"ל מתחתנים בנו.

תורה אור השלם

1. כִּי כִגְבֹהַּ שָׁמַיִם עַל הָאָרֶץ גָּבַר חַסְדּוֹ עַל יְרֵאָיו: כִּרְחֹק מִזְרָח מִמַּעֲרָב הִרְחִיק מִמֶּנּוּ אֶת־פְּשָׁעֵינוּ: תהלים קג יא-יב

2. בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ: בראשית א א

3. וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי־אוֹר וַיְהִי־אוֹר: בראשית א ב-ג

רבינו גרשום

תדע שהרי חמה במזרח הכל מסתכלין בה. יש כח לעין להסתכל מפני שהיא רחוקה מהן הרבה ואין מזיק הזהרורית לעין: באמצע הרקיע. אין כח לעין מפני שקרובה היא יותר ומזיק הזהרורית: ואי חד מינייהו נפיש. למה לי למיכתב תרי שיעורי נכתוב כי ההוא דנפיש אלא ש"מ דשוין: א"כ מ"ט חמה באמצע רקיע אין הכל מסתכלין בה משום דקאי להדיא בגילוי ולא כסי לה מידי אבל במזרח ובמערב מתכסה בקצת גובהה של ארץ ויש כח בעין לראותה: ימית את עצמו. על דברי תורה: יחיה את עצמו. על דברי תורה כשיגבה לבו עליהן ומבקש שררה מקצרין ימיו: ישנא מלכות ושלטון. כלומר יברח מן השררה: דידי עדיפא דאמינא. ירחם מלכות ושולטן. כלומר יחמוד שררה ושולטנות וכשיבא לכך אל יגביה דעתו אלא יעשה טובה לבני אדם זהו שבחו לפי שעד שהוא הדיוט אין יכול כ"כ להרע או להיטיב ואין דעתו נכרת אם אדם טוב אם לאו: מה דין אתריסתון לקיבלן. מדוע אינכם מודים לנו ולמה לא תלכו אחרינו והלא תראו שאתם שפלים ואנחנו מלכים ושרים: אמרו ליה סטנא נצח. כלומר אל תתמה על זה שהשטן הוא נוצח שמתעה אותם ונותן להם גאולה ולסוף יורידם לגיהנם: הא אנא קטילנא לכון בגזרת מלכין. שהשבתוני דבר בזיון: אמרו ליה שולטן ביד מלכו. להמית מי שירצה: אבל לא יאי למלכא כדיב. לא נאה למלך לכזב שכך הבטיחם תחלה שלא יכעוס מכל מה שישיבו לו: דפרשי בחברא. שהולכין כשאדם מדבר להן: ואייתי קיבורי דמתני. סיסין של חבלים: וקטר בהאי גיסא. במקום האורה ותפוס בראשי החבלים ותלך ותוכל לחזור דרך החבלים ולא תטעה בחשך:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואי חד מינייהו נפיש לא נכתוב תרווייהו אלא ההוא דנפיש:

פי' הרא"ש

לאירי בשמש קבעה לה בס זו: הכל מסתכלין בה. לפי שבבקר ובערב היא רחוקה ואין אורה מכחיש כל כך מאור העינים ויכול להסתכל בה אבל כשעומדת באמצע הרקיע קרובה ואז אורה רב: משום דקאי להדיא ולא כסי ליה מידי. לפי שהוא עומד כנגדה ואין דבר מכסה עליו למעט אורה להסתכל בה. אבל כשעומד בין מזרח למערב הרים וגבעות מפסיקין בינו ובינינו ומכסה אור החמה: ב) למעלה מרקיע שעל [illegible]

שיטה מקובצת

א] למערב רחוק אמרו: ב] גבר חסדו על יראיו וכתיב כרחוק מזרח ממערב הרחיק ממנו את פשעינו: ג] נפיש למה לי תרוייהו נכתוב כי: ד] ליה דילמא אתי לשיולי מה למעלה מה למטה מה לפנים מה לאחור מעיקרא: ה] דקא משייל כיון: ו] ליה איזה חכם הרואה את ו' נמחק: ז] ימית את עצמו: ח] להן קטילנא תיבות הא אנא נמחק: ט] לארגוון ושיאו מניכא תיבת ושדי נמחק: י] מה אעביד נ"א רבותכם: יא] חמה באה באמצע: יב] ושמים נבראו כאחת תיבת כאחד ל"ש: יג] חכים טפי איזה: יד] למקומך תאחוז באותן קבורי:

פי' הראב"ד

ששימש בשבת אבל בכהן שחילל שבת במקדש שלא לצורך העבודה לדברי הכל גגחייב ולא אמרינן כיון שנתנה רשות לכהנים לחלל שבת במקדש שיהיו רשות לחלל להם אפילו שלא לצורך העבודה ומש"ה דוקא נקט זר ששימש דהיינו לצורך העבודה וכן מצינו גבי נדרים ונדבות ביום טוב ולא אמרינן מיגו דאשתרי יו"ט לגבי תמידין ומוספין אשתרי נמי גבי נדרים ונדבות ומשום הכי השוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה וכן מצינו דחייבי לאוין מדאורייתא ראוי לייבם משום דאתי עשה ודחי את לא תעשה אלא דגזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה ולא אמרי' כיון דאשתרי ביאה ראשונה אשתרי ביאה שניה דלא שייך לומר כיון דאשתרי אשתרי אלא ביפת תואר וכיוצא בזה שאינו מחמת דחייה עשה את לא תעשה שהרי יפת תואר אינו עושה שום מצוה בביאתו כ"א דניתנ' לו רשות כדי שלא יבא עליה באיסור אבל במקום שהוא מחמת דחיית עשה את לא תעשה לשם אינו מותר כ"א בעידנא דקיים קיום עשה. וה"נ בכלאים בציצית אינו מותר אלא בעידנא דמקיים עשה כגון ביום ולא בלילה ואין לשנות לפ' הרים וגבעות כההיא דערכין דמסיק [נהי] אשתרי בשעת עבודה כו' לפיכך א) פירש ר' יעקב ז"ל כמו שכתוב שם בתוס' צרפת דההיא דמנחות דקאמר שמואל תכלת אין בה משום כלאים ואפי' בפטורה לאו ב' מילי נינהו אלא נמי אין להביא ראיה דא"ל אה"נ דיש בה כלאים כיון שהיתה פטורה מן הציצית כל ל' יום ועוד דפטורה דטלית שאולה אינו דומה לפטורה דלילה משום דבלילה אינו חובה אצל שום אדם ופטורה דטלית שאולה יש בחובה אצל בעל הטלית: אבנטו של כה"ג לא זהו אבנטו של כהן הדיוט. פירש דשל כה"ג הי' דכלאים ושאר ימות השנה ושל כהן הדיוט דבוץ ויש גורסין אבנטו של כה"ג זהו אבנטו של כהן הדיוט בשאר ימות השנה וכולי חדא מילתא היא. וא"ל דהיינו טעמא של המ"ד דאבנטו של כה"ג הוא דכלאים אבל של כ"ג דבוץ משום דבפ' תצוה כתיב בגדי אהרן בחד קרא ובגדי בניו בקרא אחריני ופירש בגדי אהרן שצריך מעשה רוקם אבל בההיא קרא דבגדי בניו לא כתיב מעשה רוקם אלא ועשית להם אבנטים סתם ובפ' אלה פקודי בעשיית האבנט כלאים לשם כתיב רוקם מכלל משום דהאבנט הוא האמור באתה תצוה בבגדי אהרן אבל אבנטו של בניו משמע שהיה חלוק משל אהרן דהא לא כתיב רוקם. ואין להקשות באלה פקודי כתיב בהדיא ויעשו את הכתונת שש לאהרן ובניו הא דכתונת בניו לא היה שש דהא בתצוה כתיב בבגדי אהרן גבי מצנפת שש ובבגדי בניו לא כתיב שש ואעפ"כ הם זה כזה שווים י"ל כיון דכתיב באלה פקודי ואת המצנפת ואת פארי המגבעות שש ואת המכנסי בד שש וכו' ואשכחן דמכנסיים לא חלק בתצוה בין בגדי אהרן לבגדי בניו א"כ כמו דבמכנסיים דין א' להם כן בכתונת: שמא תכרוך נימא א' על בשרו. קשיא לי מה בכך אם תכרך הא דבר שאין מתכוין בה ואח"כ ראיתי שריב"א הלוי ז"ל כמו זה הקשה [illegible]

[illegible]